

Edebiyatımızda Behçet Necatigil Sözlüğü

ÇAĞLAYAN CEVİK
eaeieal@gmail.com

Biri eleştirmen, biri şair iki ayrı isim, farklı yıllarda Behçet Necatigil için kaleme aldıkları yazılarda, usta şair için, onun şiirinden hareketle aynı tanımlamayı yaparlar; "saklı su." **Doğan Hızlan** 1976'da kaleme aldığı yazıda Necatigil'i ve şiir serüvenini irdelediği yazısının başlığını "Türk Şiirinin Saklı Su'yu" olarak belirler. Necatigil'in tanımlamasıyla "Türk şiirinin uç beyi" İlhan Berk ise 2001 yılında Necatigil için yazdığı bir yazıya "Saklı Su" başlığını atar ve "Şiiri kendisidir. Kendisi şiirdir" sözleriyle Necatigil'in şairliğini şairce anlatır...

Hem **Doğan Hızlan**'ın hem İlhan Berk'in yirmi beş yıl arayla, şairi aynı şekilde adlandırması tesadüf değildir. Zira şiirin sonunda söylediği gibi "istememez görünümler". Oysa, "alınan, onurlu" şair, görülmeyecek gibi değildir. Şiirleri haricinde çeviriler yapmış, mitolojya üzerine kitap hazırlamış, radyo oyunları kaleme almış, Divan edebiyatından çağdaş yazarlara uzanarak önemli inceleme ve yazılara imza atmıştır. Ayrıca, kendilerinden sonraki edebiyat tarihi kitaplarına, edebiyat ansiklopedilerine "referans noktası" olan, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü** ve **Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü** gibi iki önemli sözlük hazırlamıştır. **Şiirleri kadar önemli bu iki sözlük çalışması bütün bir edebiyat tarihinin hakkını teslim edilmesidir. Çünkü isimler sözlüğünde 901 edebiyatçıya, eserler sözlüğünde ise 233 yazarın 751 eserine yer verir Necatigil.**

Şairin doğumunun 100'üncü yılı dolayısıyla **YKY tarafından yeniden yayımlanan sözlükler**, Necatigil'in sağlığında son kez gözden geçirdiği ve genişlettiği baskılar dikkate alınarak hazırlandı. Sözlüklerin yeni baskılarına ilave edilen isim ve eser dizinleri, hali hazırda "hiçbir eksikliği bulunmayan" sözlükleri daha da kusursuz hale getiriyor. İlk baskısı, 1960'ta yayımlanan **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü** ve 1971'de yayımlanan **Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü**'nün yeni baskıları vesilesiyle, minik bir edebiyatımızda Behçet Necatigil sözlüğü hazırladık.

Arada: Behçet Necatigil'in 1958'de yayımlanan beşinci şiir kitabı. "Arada" şairin şiirinde yeni bir dönemece girdiğinin ilanıdır. 1963'te İstanbul Radyosu'nda yaptığı bir konuşmada 1945-1955 yılları arasında yazdığı şiirlerdeki "anlatma unsuru" nun ağır bastığını dile getirerek; "1955'ten sonra beğenmez oldum bu şiirleri" der.

Burç: Necatigil'e göre, bir şair Yaşamı boyunca üç burçtan geçer: "Gurbet, hasret ve hikmet burçları."

Camgöz: Şairin, "Arada" kitabındaki şiiri. Kendi ifadesiyle evrene

İlhan Berk'in "Şiiri kendisidir. Kendisi şiirdir" dediği Türk şiirinin 'Saklı Su'yu Behçet Necatigil 100 yaşında. Şiirleri kadar önemli sözlüklere imza atan Necatigil için minik bir sözlük hazırladık.

baktığı "gözlerden" biri. Şiirde şöyle geçer: "Ben şimdi kapıda karşımda duruyorum/ Bir camgözden bakıyorum evrene./ Daha nice gözlerim var kimse'nin görmediği/ Ben gelin demedim, kendileri geldi."

Çiğ çağ: Çağın tanıdığı olan Necatigil; "Kilim" şiirinde değişen zamanı, devri "Önceden düşünemedik, çok çiğ çağ" sözleriyle tanımlar.

Değişmek: "Değişmek isteğimi ancak biçim yinelenmelerinde aramak gerekir. Şiirde öz ve biçim eşit değerde önemlidirler; ne var ki, öz, büyük küçük eklemelere, beslemelere rağmen değişmez, şairin hayatını sınırlayan şartlardan kopmazken, biçim, başka başka dönemlerin genel şiir dili etkisinde çok az değişebilir."

Eskimo: Necatigil, "ev"inden Euzaktayken gönderdiği mektuplarda şayet eşi ve kızlarının ismini tek tek anmıyorsa eşi Huriye Necatigil'e çoklukla "Eskimo", "Eskimocuğum" diye hitap eder.

Fosfor: 1957 tarihli şiiri. "Arada" kitabındaki şiirde Necatigil fosfor'u, geçmişle, gençlikle, ölümlerle birlikte değerlendirir ve geçiciliğin, yok oluşun simgesi olarak kullanır.

Geçim: 1953 tarihli "Geçim" şiirinde de görüleceği üzere, Necatigil'de geçim "sıkıntı"sıyla birlikte anılır. "Hepsini birden istemek/ Yersiz./ Zamanı var/ Biz zengin değiliz."

Huriye Korkut: Şairin eşi. 1949'da evlendiği Huriye Necatigil'den iki çocuğu olmuştur.

İstampa: "Beyler" kitabında yer alan 1978 tarihli şiiri. "Suçtur uzun yaşamak/ İntihar/ Batı için geçerli."

İv'in hallerinden biri. "Evin -i hali, sabah/ Geciktiniz haydi!/ Uykuların tatlandığı sularda/ Birakacakınız evi".

Kırk İnceliklerin Şairi: Behçet Necatigil; Selim İleri'nin Behçet Necatigil'in şiirlerini değerlendirdiği, Necatigil okuyan herkesin okuması gereken kitabı.

Lâdes: "Uzayacağına benzer, Tutuştuğumuz lâdes// İş gücü bırakıp/ Me-

zarlığa nâzır/ Bir eve taşındım./ Ölüm, sen beni aldatamazsın./ Aklımda."

Misafir: Orta halli bir vatandaşın; Mev-aile-yakın çevre üçgeninde gerçek ve hayal yaşantılarını anlatan şairin, "yakın çevre"ye dahil ettiği önemli unsurlardan. İlk kitabı "Kapalı Çarşı"da yer alan "Misafir" şiirinde bir dost ziyaretinin şiirini yazar Necatigil.

Necati: Şairin soyadını aldığı divan şairi. Selim İleri'yle yaptığı bir söyleşide bunu şöyle açıklar: "Divan şairi Necati beni çok düşündürdü. Tezkiyelerin yazdığına göre, bir köle imiş Necati, zamanla kendini yetiştirmiş. Divan şiirinin büyükleri arasına girmiş. Ben de şiirde hayatın kölesiyim. Sonra Necati gibi, çocukluğumda bir süre Kastamonu'da kaldım. Daha bazı benzerlikler bulabilirim Necati ile aramda."

Orta hal: Şairin en önemli "ekonomik" terimlerinden biri. "Orta Yurttaş" şiirinde orta halli vatandaş ve onu şiirlerinde nasıl anlattığını şöyle aktarır Necatigil: "Eldede çanta, file halk/ (Biri bunu yıllar önce de yazdı/ Tekrarında yarar var)/ Olası ucuzluk önünde.

Öğretmen: Behçet Necatigil'in mesleği. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nu 1940'ta bitiren Behçet Necatigil, 1972'de emekli olmuştur.

Pan/Panik: Necatigil şiirinde, kent karmaşasının tedirginliğini simgeleyen mitolojik figür ve onun yol açtığı korku.

Radyo Oyunları: Onun radyo oyunları aslında şiirinin uzantısıdır. Evler, evlerin bütün halleri, ev içlerinde yaşanan hayatlar, çalışan didinen yorgun insanlar... gibi şiirlerinde kullandığı temaları oyunlarında da kullanır.

Sevgilerde: Behçet Necatigil'in kendi seçtiği şiirlerden oluşan kitabı.

1976'da yayımlanan kitap, **Doğan Hızlan**'ın önerisiyle yayımlanmış ve kitabın yayımlanması dolayısıyla evinde verdiği yemekte şair bütün misafirlerinin adının olduğu bir kaside yazmıştır. Söz konusu kaside 40 yıl sonra kızı Ayşe Sarsanyan tarafından gün yüzüne çıkarılmıştır.

Şiir: Necatigil'de şiir, her şeyden önce gelir.

Tevriye: Bir sözcüğün yakın anlamını söyleyip uzak anlamını kastetmeye tevriye sanatı denir. "En/Cam üç biçimde anlaşılabilir: İster akibet, ister camlar camı, ister kadehler kadehi. Tevriye tek kelime üzerindeki yapıdır. Dilimiz bunun dışında da bize bu imkânı verir."

Unutmak: "Kopmuş bağlar/ Sonunda öyle ki/ Neyimizdi kimdi/ Kimsemiz olmayacak."

Ünlüler: "Ama aslında küçük-büyük, güçlü-zayıf bütün ünlüler dayanışmasız edemezler. Uyumsuzluk durumunda ünsüzlük tehlikesi başgösterceği için, bütün ünlüler bu uyum kuralına boyun eğer, içerleseler bile gizler ve saygılı görünürler birbirlerine. Ünsüzlüğe düşüp saygınlıklarını yitirmektense!"

Varlık: Yaşar Nabi Nayır'ın kurduğu yayınevi ve derginin adı. Behçet Necatigil'in birçok şiiri ilk önce Varlık'ta yayımlanmıştır.

Yılmaz Erdoğan: Şairin Zonguldak yıllarından dostları Rüşü Onur ve Muzafer Tayyip Uslu'nun hayatının anlatıldığı Kelebeğin Rüyası isimli filmde Necatigil'i Yılmaz Erdoğan canlandırmıştı.

Zebra: Şairin, tedirginliğe teyellenmiş dünyasını anlatan en önemli ifadesi ve 1973'te yayımlanan kitabının adı. Salâh Birsel'e gönderdiği bir mektupta şöyle der: "Zebra'yı almışsındır. Ben artık yaşlandıkça sirklik zebra gibi hayretle seyredilir bir uzak dünya yaratmış oldum, gençlerin kaba, küçümser bakışları karşısında. İstenmeyen kişi görünmek istemiyordum kimselere... Yalnızlık kalemdir, sığınmıyor, alıyor, koruyor, yazıyorum".

